

Position paper PAX

Voor hoorzitting van de Vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, inzake de spanning in Europa met betrekking tot kernwapens
08-02-2024

De toegenomen spanningen

De inval van Rusland in Oekraïne ging gepaard met nucleaire dreigementen van de zijde van Rusland. De Russische president Poetin zelf verklaarde in een toespraak de Russische nucleaire strijdkrachten in verhoogde paraatheid te brengen. In de maanden daarop volgden verschillende dreigementen; door andere Russische functionarissen en ook door Russische media. In juni 2023 verklaarde Wit-Rusland dat het, na eerdere aankondigingen, Russische kernwapens had ontvangen. Poetin verwees hierbij expliciet naar de plaatsing van Amerikaanse kernwapens in Europa, dat hij opvoerde als verweer tegen kritiek op deze beslissing.

De toegenomen nucleaire spanningen in Europa gaan verder terug dan de Russische inval in Oekraïne. De opzegging (in 2019) van het INF door de VS was al eerder zowel symptoom als aanjager van spanningen. Al geruime tijd worden daarnaast de nucleaire arsenalen in Europa versterkt. Dat draagt eveneens bij aan toenemende spanning. Met versterking van nucleaire capaciteiten neemt immers bij andere landen onzekerheid toe over mogelijkheden en intenties. Frankrijk investeert sinds 2018 fors meer in het nucleaire arsenaal, en het Verenigd Koninkrijk is al vanaf 2006 bezig met modernisering.¹ De VS moderniseren eveneens het nucleaire arsenaal, waaronder ook de in Europa geplaatste kernwapens. Tenslotte zijn er berichten dat de VS opnieuw kernwapens zullen plaatsen in het Verenigd Koninkrijk (waar ze 15-20 jaar geleden werden teruggetrokken).² De doctrines van wederzijdse afschrikking lijken weer meer op de voorgrond te staan. Die leidt er toe dat de vanaf de jaren '80 ingezette route naar ontwapening inmiddels lijkt verlaten, en het risico dat door misverstanden of ongelukken een kernwapen tot ontploffing komt weer groter wordt.

Het Bulletin of the Atomic Scientists, wetenschappers die de nucleaire dreiging nauwlettend in de gaten houden, hebben de beruchte Doomsday Clock inmiddels dan ook op negentig seconden voor middernacht gezet.³ Dat is dichterbij wereldwijde catastrofe dan ooit tevoren. Deze toegenomen dreiging van kernoorlog wordt ook gevoeld in Nederland. Opinieonderzoek concludeerde in oktober vorig jaar dat 'bijna de helft van de Nederlanders (48%) aan(geeft) bang te zijn voor de inzet van kernwapens door Rusland.'⁴

De rol van Nederland

Nederland voert binnen de NAVO een kernwapentaak uit. Daarover is de regering open. Zittende leden van de regering hebben nooit willen bevestigen of ontkennen dat als onderdeel van die taak 15 tot 20 Amerikaanse B-61 kernbommen zijn opgeslagen op vliegbasis Volkel. Dit gebrek aan transparantie staat democratische controle in de weg. Uit andere bronnen is al geruime tijd duidelijk dat deze wapens in Nederland liggen. De kernbommen in Volkel worden (of zijn recent) vervangen door nieuwe kernbommen. Anders dan zijn voorganger⁵ is de B61-12 uitgerust met een nieuw staartstuk waardoor die met meer precisie naar een doel geleid kan worden.⁶ Ook kan de explosieve kracht van de bom aangepast worden, van 0.3 tot 50 kiloton – een meervoud van de bom die in 1945

---

¹ [Nuclear Notebook: French nuclear weapons, 2023 - Bulletin of the Atomic Scientists \(thebulletin.org\)](https://thebulletin.org/nuclear-notebook/french-nuclear-weapons-2023) en [Nuclear weapons at a glance: United Kingdom - House of Commons Library \(parliament.uk\)](https://parliament.uk/libraries/commons/libraries/commons/nuclear-weapons-at-a-glance-united-kingdom)

² US planning to station nuclear weapons in UK amid threat from Russia, <https://www.theguardian.com/uk-news/2024/jan/26/us-planning-to-station-nuclear-weapons-in-uk-amid-threat-from-russia-report>, 27 januari 2024

³ It is still 90 seconds to midnight, <https://thebulletin.org/doomsday-clock/current-time/>, 23 januari 2024.

⁴ Meer aandacht voor oorlog, helft vreest kernaanval, <https://www.ioresearch.nl/actueel/meer-aandacht-voor-oorlog-helft-vreest-kernaanval/>, 22 oktober 2022.

⁵ In het verleden is overigens geregeld beargumenteerd dat de oudere B61-versie militair nutteloos is. (Bron: Withdrawal Issues; What NATO countries say about the future of tactical nuclear weapons in Europe, <https://nonukes.nl/wp-content/uploads/2015/03/WITHDRAWAL-ISSUES-report-nospread.pdf>, maart 2011.)

⁶ B61-12: new US nuclear warheads coming to Europe in December, <https://www.icanw.org/b61-12-new-us-nuclear-warheads-coming-to-europe-in-december>, 22 december 2022.

werd gegooid op de Japanse stad Hiroshima en toen al 140.000 mensen doodde.⁷ Ook heeft de nieuwe kernbom de mogelijkheid om ondergronds tot ontploffing te komen, waarmee meer doelen geraakt kunnen worden, zoals bunkers.⁸

Door de nieuwe technische capaciteiten van de B61-12 lijkt dit wapen ingezet te kunnen worden met beperktere gevolgen dan zijn voorganger. Dat betekent ook dat de drempel tot inzet van nucleaire wapens wordt verlaagd, omdat ze nu als een 'realistischer' optie kunnen worden gezien, met alle escalatierisico's van dien. Dit was precies de reden dat het Amerikaanse congres onderzoek naar deze zogenaamde *low-yield* kernwapens in het verleden heeft verboden.⁹

De B61-12 komt ook nog eens te hangen onder een nieuw gevechtsvliegtuig, de F-35. Dit betreft een zogeheten vijfde generatie gevechtsvliegtuig met een uitgebreider sensorenpakket dan eerdere vliegtuigen en *stealth*-eigenschappen, wat het minder zichtbaar maakt voor (vijandelijke) radar.¹⁰ De eerste F-35-vliegtuigen zijn inmiddels gestationeerd op vliegbasis Volkel.¹¹

Internationale oppositie

De dreiging van een kernoorlog betreft de hele wereld. Uit doorrekeningen blijkt dat zelfs een beperkte kernoorlog tussen kernwapenstaten grote gevolgen heeft voor het klimaat, en daarmee voor de landbouw en voedselveiligheid wereldwijd. Het is dan ook logisch dat niet-kernwapenstaten zich eveneens grote zorgen maken over toegenomen spanningen in de wereld. Veel kernwapenvrije landen (inmiddels 93) sloten zich al aan bij het Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW). Bij de eerste vergadering van TPNW-lidstaten sloot Nederland aan, na een oproep van de Tweede Kamer. Bij de meest recente (tweede) vergadering was Nederland niet aanwezig.

Voor de kernwapenvrije landen is het TPNW een uitvoering van artikel 6 van het Non-Proliferatieverdrag. Dat artikel vormt de derde pilaar van het NPV: ontwapening door kernwapenstaten (naast non-proliferatie en vreedzaam gebruik van kernenergie). Ook binnen het NPV spreken landen zich uit tegen het 'nuclear sharing'. Namens 120 landen stelde Indonesië bij de laatste vergadering van het NPV (2022): *'het is de mening van de groep dat ... nuclear weapon-sharing door Lidstaten een duidelijke schending vormt van non-proliferatie verplichtingen van Nuclear Weapon States onder artikel I en van Non-Nuclear Weapons States onder artikel II. ... De groep roept deze Lidstaten daarom op om nuclear-sharing afspraken met andere staten onder alle omstandigheden en onder alle vormen van veiligheidsafspraken te beëindigen, inclusief als onderdeel van militaire bondgenootschappen.'*¹² Deze oproep is duidelijk ook gericht aan Nederland.

Wat moet Nederland doen?

De nucleaire dreiging in Europa neemt toe. Nederland speelt daar, als host-nation voor Amerikaanse kernwapens, een specifieke rol in. Deze specifieke rol plaatst Nederland in een positie waarin het de toenemende nucleaire dreiging kan helpen stoppen. PAX doet daarvoor de volgende voorstellen:

- maak kernontwapening tot prioriteit van het nieuwe regeringsbeleid en zoek actief naar mogelijkheden om dit te realiseren;
- wees transparant over in Nederland aanwezige kernwapens;
- voorkom dat nieuwe kernwapens naar Nederland komen en stuur de huidige terug;
- onderteken het verbodsverdrag voor kernwapens (TPNW).

---

⁷ Counting the dead at Hiroshima and Nagasaki, <https://thebulletin.org/2020/08/counting-the-dead-at-hiroshima-and-nagasaki/>, 4 augustus 2020.

⁸ Video Shows Earth-Penetrating Capability Of B61-12 Nuclear Bomb, https://fas.org/publication/b61-12_earth-penetration/, 14 januari 2016.

⁹ New Nuclear Warheads: Legislative Provisions, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN10854>, 5 februari 2018.

¹⁰ F-35 Lightning II-jachtvliegtuig, <https://www.defensie.nl/onderwerpen/materieel/vliegtuigen-en-helikopters/f-35-gevechtsvliegtuig>, bekeken in oktober 2023.

¹¹ F-35's nu ook op Vliegbasis Volkel gestationeerd, <https://www.defensie.nl/actueel/nieuws/2022/06/30/f-35s-nu-ook-op-vliegbasis-volkel-gestationeerd>, 30 juni 2022.

¹² Bombs away: Confronting the deployment of nuclear weapons in non-nuclear weapon countries, <https://thebulletin.org/2023/07/bombs-away-confronting-the-deployment-of-nuclear-weapons-in-non-nuclear-weapon-countries/>, 28 juli 2023.